

MODERN VILÁGNÉZET (3. közlemény)

A legősibb világnézet, a vallás történelmi útján végighaladva a következő megállapításra jutunk: a társadalmi fejlődést hátráltatja az a tény, hogy csak kevés kiváltságos van abban az anyagi helyzetben, hogy szabadon művelődjék. A termelő erők fejlődése következtében azonban elkerülhetetlen egy olyan helyzet kialakulása, amelyben már megtalálható a legszélesebb néptömegek anyagi és szellemi felszabadulásának előfeltétele.

Az antik materializmus

A modern világnézet egy több mint 2000 évig tartó harc eredménye. Ebben a harcban fejlődtek ki a filozófia és a modern természettudományok. Ezen fejlődés utolsó és leghaladottabb láncszeme a dialektikus materializmus, míg a lánc első szeme a régi Görögországban található. Ez a filozófia és a természettudományok bölcsője. A filozófia első megjelenése a kisázsiai görög kereskedővárosok fejlődése idejére esik. Ezek a városok kultúrálisan és gazdaságilag magasan kiemelkedtek az akkori görög városok közül. Itt volt legegyszerűbben lehetséges, hogy a papságon kívül mások is meggazdagodhassanak és szabad kutatással foglalkozhassanak. A kisázsiai görögök szellemi látóköre a kereskedelmi hajózás fejlődésével erősen kitágult. Ezek a görög kereskedők a Földközi és Fekete tengeren való hajózásuk alkalmával megismerkedtek egy csomó idegen néppel, vallással, erkölccsel és szokással. Ennek következtében kritikusabb szemmel nézték a saját vallásukat, erkölcsüket és szokásaikat. A hajózás és kereskedelem fejlődése maga után vonta a megfelelő technikai fejlődést is. A hajókon hozott idegen árut a városokban feldolgozták és ezzel kapcsolatban fejlődött a kézipar. Másrészt a hajók gabonát és egyéb élelmiszereket hoztak, aminek következtében a régi nagybirtokosok elszegényedtek és az ezen nagybirtokosoknál szolgáló parasztok felszabadulhattak és a városokba mehettek iparosoknak. Így Kisáziában kialakult a szabad kézművesosztály, amely felett az u. n. tirannosz (zsarnok) uralkodott. A tirannosz rendszerint egy kereskedelmi és pénzügyekkel foglalkozó gazdag nagybirtokos. Ez a görög természetbölcsélet anyagi háttere és kiindulópontja. A technika, ipar, hajózás fejlődésével, a földrajzi látókör kiszélesedésével létrejöttek azok a feltételek, melyek lehetővé tették, hogy a papság fantasztikus világmagyarázata helyett kialakuljon egy természetes világmagyarázat. A hajózás közben az emberek szükségszerűleg megismerkedtek a csillagászat, földrajz és a hajózáshoz szükséges egyéb tudományok alapjaival, volt elég szabad idejük, eszközük és függetlenségük, hogy művelődhessenek. A rabszolgapolgazdaság e városokban még csak kifejlődőben volt. Az időszámításunk kezdete előtti VII. és VI. században a kisázsiai városok iparosainak többsége szabad ember volt.

Az első ismert természetbölcsész *Thales*. Ő volt az első, aki a világ keletkezését természetes úton igyekezett megmagyarázni.

Szerinte a világ vízből lett. A víz az az alapelem, amelyből a többi kialakult. A modern természettudomány megállapítása szerint is az összes szárazföldi állatok a tengeri állatoktól származnak és általában az élet először a vízben jelentkezett.

Thales világlátott ember volt és tudásának nagy részét az egyiptomi papoktól szerezte, akiknek különös okuk volt, hogy a természettudományokkal foglalkozzanak. Egyiptom jóléte a Nilus vízával való mesterséges öntözéstől függ és a papoknak ezért ismerniök kellett a Nilus ár-apály változását. A csatornázás, a templom és emlékműépítések mértani és csillagászati ismereteket követeltek meg. Innen van az, hogy a számtan, mértan és a csillagászat alapjait az egyiptomi papok fektették le. A görög filozófusok ezeket az alapismereteket átvették és továbbfejlesztették.

Thales egyik követője, *Anaximander* szerint a világ egy egynemű anyagból jött létre. Ennek az anyagnak a fejlődése az ellentétes elemek különválása folytán történik. *Anaximander felfogása szerint az anyag állandó, örök, megsemmisíthetetlen.* Ez az elmélet teljesen materialista.

Herakleitos, aki Kr. e. 500 évvel élt, volt az első, aki felismerte és felépítette azokat az alapokat, amelyekből később a dialektika fejlődött ki. *Ő ismerte először fel a dolgok általános állandó változását és azt, hogy a világ térben és időben végtelen. Egyik főgondolata, hogy a mozgás, változás ellentétekben történik.* Ez a modern dialektika egyik alaptörvénye. Herakleitos azt mondta, hogy a lét és nemlét, ez a két ellentét együtt van a keletkezés fogalmában. Valami, ami keletkezik, készül, az van is meg nincs is, azaz az összes dolgok és folyamatok létezése az ellentétek egységéből, azonosságából áll.

A görög materializmusról lévén szó, néhány szóval foglalkozni kell az atómisztikával is. Az atómelmélet a materialista természetfilozófusok (Leukiposz, Demokritosz, Epicur, Lucretius stb.) fejlesztették ki. Ezen elmélet szerint a világmindenség az anyag apró egynemű részecskéiből és úrból áll. Ezen részecskék különböző rezgésével magyarázhatók meg az összes jelenségek. Az atómelmélet és az újabban felállított elektrón elmélet ma is a vegytan és fizika alkotó elemei.

Az antik idealizmus

Az antik materializmusból az idealizmusba való fordulat két híres ókori filozófus, Plato és Aristoteles nevével függ össze. Ők ketten a középkori, sőt a mai modern idők világnézetére is óriási befolyást gyakoroltak. Azt is mondhatjuk, hogy az idealista világnézetek összes válfajai alapgondolataikat Platótól és Aristotelesétől kölcsönözték.

A materialista világnézetből az idealistába való átmenet főoka a görög társadalmi alap, a rabszolgaság teljes kiépítése és hanyatlásának kezdete. Ez a rabszolgák munkájára felépített társadalom zsákuccába jutott, annak ellenére, hogy Athénben az V. és IV.

században, Plato és Aristoteles idejében, a rabszolgák munkája volt az állami és gazdasági élet pillérje.

A rabszolgagazdaságra épített társadalom első ellentmondása és fő nehézsége, hogy fenntartásához a rabszolgák természetes szaporodása nem elegendő. Hogy ezt a rendszert fenn lehessen tartani, állandóan új rabszolgára van szükség, ez pedig csak háborúk által lehetséges, (a rabszolgák többségét u. i. a hadifoglyok alkották), a háború pedig a szabad parasztok és iparosok elszegényedését vonta maga után, mert úgy hadifelszerelésükről, mint saját és otthonmaradt családjuk eltartásáról maguknak kellett gondoskodniuk.

A rabszolgagazdaság második ellentmondása (tekintettel arra, hogy minden munkát a rabszolgák végeztek) szükségszerűen kifejlődik az a vélemény, hogy a munka nem méltó szabad emberhez. Ennek az lett a következménye, hogy azok a szabad emberek, akik szegények voltak, akik nem bírtak rabszolgákat kizsákmányolni, élősdiék lettek, az állam tartotta el őket. Az ókori nincstelen szabad ember lényegesen más, mint a modern proletár. *A modern proletár munkájával eltartja az egész társadalmat, míg az ókori szabad nincstelen a rabszolgák munkájával az állam tartotta el.*

A harmadik ellentmondás a szabadok között mindjobban kifejlődő osztályellentét volt. Nagy magánvagyonok egyesek kezében folyton növekedtek, míg másrészt az állandó háborúk miatt a parasztok és kézművesek állandóan szegényedtek.

A negyedik igen fontos ellentmondás az, hogy a rabszolgák munkájára alapított gazdaság gátolja a tehnikai fejlődést. Minthogy a rabszolgák munkája kényszermunka, így nem lehetett a kezükbe finom és komplikált szerszámokat adni, hanem csak durva és erős eszközöket, melyeket nem tudtak megrongálni. Ezért a rabszolgagazdaság tetőpontján a technika hanyatlásban volt és így visszaesett a természettudományok iránti érdeklődés is.

Ezért most már nem az a kérdés foglalkoztatta többé az embereket, hogy hogyan fejlődik a természet, hogyan keletkezett a világ, szóval nem a tehnikai fejlődéshez szükséges természet-tudományi kérdések, hanem társadalmi kérdések: hogyan kell élni, hogy kell az államot berendezni, gazdálkodni, mi jó, rossz, megengedett és tilos. A régi társadalom hanyatlásának következménye a materializmusból az idealizmusba való fordulat és ezt éppen az előbb említett tényezők okozták. Lássuk hát, mi is az az idealizmus.

Plato szerint a dolgok igazi lényege nem anyag, mint ahogy azt a természetbölcselek állították, hanem *a világelv*, eszme, amely anyagnélküli. Szerinte a tapasztalati, az érzékelhető világ nem igazi világ, hanem csak látszólagos és csalóka. Az érzékelhető jelenségek világa csak az „el nem múló eszmék“, „az örökös szellemi formák igazi világának“ a tükre, képe, és ez a szellemi világ „független“ az anyagi jelenségektől. Így a fejetetejére állította a dolgok igazi viszonyát. „A legnagyobb eszmény — a jó eszménye“.

Ezek az eszmék szerinte nem csak az igazi lényegét, a világ igazi magvát képezik, hanem ezek minden történés végső alapoka és mértéke.

Aristoteles ezt még tovább fejlesztette. Szerinte az értelem az egész világ folyásának végső alapoka és mozgatója. Min alap-szik tehát végeredményben a materializmusból az idealizmusba való átmenet? Azon, hogy az akkori uralkodóosztály nézőpont-jából a társadalmi ellentétek haladó megoldása anyagi úton nem lehetséges. A rabszolgaság önmagától nem képes egy magasabb társadalmi formába átmenni. Ahogy az elnyomott osztálynál a ke-resztény vallás, úgy fejlődött ki az uralkodó osztálynál az idealista filozófia. És ez az idealista filozófia később a keresztény vallás alkotórésze, alapvonása lett. Mi volt az idealizmus társadalmi célja? Hogy a meglevő állapotot idealizálja, azaz megszépítse, kozmeti-kázza, hogy eltávolítsa belőle az ellentmondásokat és megőrökítse. Az eszme, az értelem uralma csak annak a gondolatnak az általá-nosítása, hogy a bölcs és értelmes emberek hivatottak az ural-kodásra, ezek pedig az uralkodó osztály felfogása szerint maga az uralkodó osztály emberei. A nép e felfogás szerint értelmetlen és így mindig csak egy elenyésző kisebbség, az uralkodó osztály, rezdelkezik értelemmel. Így jön létre az *idealista filozófia főgondo-lata*: az értelem uralma minden dolog felett. És később ez az *idealista filozófia lett általában az osztályuralom nézetének egyik fő alapja.*

(Folyt.köv.)

MIT KELL TENNI A MAI IFJÚSÁGNAK A BÉKE ÉRDEKÉBEN?

A fasiszta-imperialista világpolitikának az a kimondottan há-borús iránya, amely ma szerte az egész világon érezhető, válságos helyzetbe hozta a világ ifjúságát és ennek kényszerítő hatása alatt nyíltan és végső határozottsággal állást kell foglalnia a háború vagy a béke ügye mellett. Hogy az ifjúságnak ez az állásfoglalása meny-nyire döntő befolyással bír a civilizáció, a világbéke fenmaradására, azt mi sem bizonyítja jobban, mint a háború véres akarnokainak kizárólag az ifjúságra való utaltsága. Mert nagyon jól tudják a há-borús úszítók, hogy a világ népének az a része, amely már egy-szer belekóstolt a háború mérgezett almájába, nem kívánja többé azt enni és élénken szembehelyezkedik minden olyan igyekezettel, amelynek egy újabb világkatasztrófa előidézése a célja.

A háborús politikának az ifjúság megnyerésére irányuló törek-vései ma már minden figyelmes szemlélő előtt ismereteseek. Hogy csak a legelemibb példával éljünk: a világ két legnagyobb kapita-lista államában, a hitleri Németországban és a fasiszta Olaszország-ban, a fegyverfogás gyakorlása úgy az alsó, mint a felső iskolák-